

## A szegedi tanyavilág kialakulása

A szegedi tanyavilág történeti vizsgálataiban egészen a török időkig kell visszamennünk. A középkorban Szeged környékén számos kisebb-nagyobb város és falu állott, melyeknek nevét ma már legföljebb a dűlőnevek őrzik. A hódoltság alatt ezek elpusztultak, azaz pusztává lettek, népük pedig Szegedre húzódott.

E jelenség oka a jutalmazásnak sajátos török rendszerében rejlett. Mint ismeretes a spáhik (hűbéres zsoldosok) szolgálatuk fejében egy-egy falut kaptak birtokul. Ez az adományozás azonban mindig csak a személynél szólt, sohasem öröklődött. Így aztán a spáhik igyekeztek a hűbérről kapott faluban minél többet összeharcolni, a keresztyény jobbágyot, rájárt ujabbnál-újabb szolgáltatásokkal gyötörni. A kizsákmányolt lakosság a khász-birtokokra, azaz török kincstári városokba szökdösött, amelyek hűbéri kötelezettségeiket közvetlenül a portánál váltották megévi adóval. Ennek fejében aztán viszonylagos nyugalmat élveztek. Ilyen khász volt Szeged is. A menekülő lakosságot a város befogadta ugyan falai közé, az elpusztult községek területe azonban az ő határát növelte. Az elnéptelenedett területeken jobb híján nomád állattenyésztés folyt. A puszták a szegedi polgárok közös birtoka volt.

Már a XVIII. század folyamán találkoztunk a szegedi határban ideiglenes jellegű nyári szállásokkal, a mai tanyák őseivel. Felfogásunk szerint azonban ezek inkább az állattenyésztés, semmint a földművelés érdekeit szolgálták. Ugyane században már találkoztunk a szegedi határban szállótelepítés nyomáival is. A városra azonban jövedelg a tekintélyes, bár nem kizárólagos állattenyésztés jellemző. Szeged ugyanis a XVIII. századtól kezdve a vízi kereskedelem délvideki középpontja. A városi lakosság jórésze ennek következtében vagy kalmar, vagy a Tiszából él, mint halász, hajós, hajóács, vízimolnár.

A XIX. század új közgazdasági szelleme Szegedre is nevezetes hatással van. A tiszai-szabályozás, vasutak, gőzhajók és gőzmalmok a hagyományos életformákat gyökerükben megváltoztatják. Ennek a változásnak itt Szegeden irodalmi dokumentumai is vannak, mutatván azt, hogy már a kortársak is tisztában voltak az újítások döntő következményeivel. A vita akörül forgott, ragaszkodjunk-e az állattenyésztéshez, vagy áttérjünk a tanyai földművelésre.

A kérdést Petrovics István, Szeged szenátora vetette föl, aki 1846-ban javaslatot nyújtott be a város tanácsához, amelyben szükségesnek látja a szegedi határban négy nevelési telepítést és ezel kapcsolatban a hagyományos állattenyésztés lassu megszüntetését. A város akkori vezetősége azonban nem találta a javaslatot megvalósításra alkalmasnak. Petrovicsnak komoly támadásokban, megleckéztetésekben volt része. Pedig ha Petrovics terve akkor megvalósulhat, a szegedi tanyavilág képe, jellege sokkal kedvezőbb alakulna volna. A későbbi kirajzások ugyanis szükségképpen alkalmazkodtak volna a már meglévő faluszerű településekhez és ma már föl sem mérhető közgazdasági, kulturális és szociális eredmények járnának a nyomukban.

A század derekán, akik eddig a Tisza után éltek, vagy elmentek kutykosnak (ármentesítéshez, vasútépítéshez), vagy pedig kivándoroltak a pusztákra, legelőkre, járásokra. A tanyák megszállása, a legelők föltörése jórésben a krími háború idején történt, amikor a gabonárák igen magasra szöktek. A városnak nem volt kidolgozott terve a telepítés vég-

rehajtására. Különben is elvileg ellenzett minden faluszerű települést, mert félt a bekövetkező szeparációs törekvésektől. Az új települések önállóságával adófizetést, fogyasztót versztített volna el. Így aztán minden telepés arra a földre épített tanyát, amelyet megszerzett, illetve kibérelt. Amikor a 90-es években Szeged városa — különben minden alföldi várost megelőzve — elszánja magát a tanyai központok létesítésére, akkorra a tanyavilág lényegében kialakult, a központoknak érdemleges szervező hatása már nem lehetett.

Szegeden megtaláljuk a tanyafejlődés összes jellemző állomásait. A legregibb az volt, mikor a család és a jószágok a nyarat teljesen a tanyán

töltötték, téliro azonban visszatértek a városba. Ez a típus Szegeden már jó idő óta eltűnt. A második állomás szintén tűnődezőben van: az új házak kikerülnek a tanyára, életük javarészt ott töltik el és csak öregségükre jönnek haza, hogy eljárassanak a templomba. A tanyaalakulásnak harmadik állomása az, amelyet Szegeden ma már tipikusnak mondhatunk: a család egész életét tanyán tölti és ott is hal meg. A tanyai lakóhely állandósulásának aztán az a következménye, hogy különösen a tehetsébbek tanyája a maga organikus kiépítettségében a farmokra emlékeztet.

Bálint Sándor

## Ne törje a fejét!

Resulta Önnel összead, kivon, kalkulál. Ara P 175.—

Odhner szorzógépek

Duconta összeadó-gép

Roto villamos és kézi sokszorosító-gép.

Kapható: Bruckner Elemér műszaki és import vállalatnál, Melegvizkutnál.

Raymond Lécuyer:

## Csönd Párisban

Madácsy László fordítása az Images de France című folyóiratból

A Tuilleries (egykori királyi palota) terraszán ültek s nem láttak engem, aki hallgattam őket. A hölgy versek szavalására, vagy szerelmi vallomásra teremtett kedves, meleg hangján panaszkodott, hogy milyen kevés az enniváló, hogy a közellátásra nem lehet számítani, hogy ez vagy amaz az élelmiszer mindig elmarad s hogy a szállítók szemérmellenül gazemberek. A férfi, kinek hangja mélységét a guny mérsékelte, szelíden korholta a bájos panaszkodót:

— Micsoda semmiségek mindezek... Parányi kellemetlenségek a kulisszák mögött, miközben rettenetes dráma zajlik le... A megszokásban történt változások mennyire kicsinyek azokhoz az óriási átalakulásokhoz képest, melyek a világon vajdában vannak...

— Nincsen rosbif? vigye kányal! Egy dolgon csodálkozom mégis igazán és az az, hogy még ma is csaknem úgy étkezem, mint egy civilizált ember, miközben hozzám hasonlók milliói, jó, ha egy hitvány falathoz jutnak a harcok kaoszában, a tüzéség pergőtüzében. Nem, eszembe se jut, hogy panaszkodjam sorsomon, de áldom a jószerecsém, hogy itt élek...

— Jószerencse, csakugyan az... és nemcsak azért, hogy ezen az estén maga mellett vagyok... Bevallom magának, hogy ezekben a pokoli időkben édes, felszabadult pillanataim és bensőséges, gyönyörűséges óráim vannak. És higye el nekem, hogy mindezt nem a kocsmáros apéritif-jében, sem az isteni nő nem csillogó szemében, sem pedig abban a roppant erős opiumban, amit úgy hívnak, hogy olvasás, keressen. Én, aki a könyvtárat annyira szerettem, most messze kerülöm őket, egyáltalán nem vagyok abban a lelkiállapotban, hogy meglátogassam ezeket az eszmetemetőket, ezeket az ókori sirokat, ahonnan fantókok tömegének ellentmondó morálja zúg felém.

— Az én mindennapi örömöm sokkal egyszerűbb és ugyanakkor sokkal bonyolultabb is. Elmondom örömem titkát: amikor semmi dolgom, elbolyongok Párisban, abban a Párisban, melynek egy váratlan arcát bukkanott fel a háború adta szükségesség és nyomorúság, abban a Párisban, mely egy kedélyes vidéki város képét vette fel, egy olyan Párisban, hol ma sokkal kevesebb négykerekű alkalmatlanság van forgalomban, mint XV. Lajos idejében, ahol ma kevesebb világitás van, mint 1839-ben a legtavolab-

bi pici hegyi városkában, Párisban, a szó legteljesebb értelmében vett rendkívüli városban...

— Gondolkozzék csak egy kicsit a jelenség furcsaságán: a világ egyik, valaha legzajosabb és legjobban kivilágított városrészében a zaj elűlt s fény csak itt-ott foszforeszkál...

— Nincs többé fülsiketítő zsvaj, még amolyan közepesebb erejű lármá sincs, mely naphosszat hol erősebben, hol gyöngébben felhangzott hozzánk. Egészen másfajta zaj lépett helyébe, sokkal ritkábban hangzik fel és kevésbé modern: a mult visszhangja zeng fel néha, hogy felkeltse emlékeztünk néhany eltemetett egykori benyomásainkat. A multkor Malicorneban lakó nagybátyámmal voltam együtt. Beszélgettünk s beszélgetés közben megállt hirtelen egy mondat közepén, fülét hegyezve. Az utcában egy fiaker haladt éppen el. — Hallgatom, szólt nagybátyám —, hallgatom gyermekkori emlékeim mélyén végigördülő családi kocsink vaskerekeinek zaját a Vendome-tér kövezetén!

— A csönd, micsoda újdonság ez itt Párisban! Az a csönd, mely már sem Villon, sem Boileau idejében nem létezett, az a csönd, mely az antik Lutécia-el tűnt el mintegy ezeröttszáz, ezerhatszáz éve... 1943 visszahozta. Végre, még a gondolatokat is meglehet hallani...

— A csönd azonban nemcsak az uttesteket, de a járdákat is megülte, felment a házakba és szétterült a megszámlálhatatlan tetők felett... Maga, kedves, nincs meglepődve néha, hogy négy millió ember csak ilyen kis zajt csinál? Ez azért van, mert a mai Párisnak a csöndje nem egyedül fizikai eredetű. A csönd okát nem lehet csak az óriási autóbuszok leállításában és annyi más motoros-gép száműztetésében keresni. En lelki okokat is látok, pszichológiai jelentést találok ebben a csöndben, mely úgy tetszik, mintha méltósággal telj jelenség volna, egy nagy, megalázott város, tartózkodóan szomorú megnyilatkozása.

—...Ehhez a különlegességhez még egy másik is csatlakozik. Bár Páris lakóinak megmaradt legnagyobb része, mégis számtalan helyen tapasztalható a járókelők ritkulása, ahol azelőtt sűrű tömegekben jártak az emberek. Nem lehet célo, hogy most annak okát keressen, hogy ilyen körűt, vagy olyan negyed elnéptelenedésének mi az oka, egy tény, az utcák néptelene és a magányos bolvongó

több házat lát, mint járókelőt. Azokra az álmoképekre gondol az ember, melyekről Beaudelaire énekelt, azokra az álmokra, melyekben egyesegyedül a kövek és a növények országa létezett és ahonnan az állatok országa mindörökké száműzve lett.

— Mivelhogy most már a valóság útján vagyok, bevallom magának, Kedves, hogy ez az ismeretlen Páris mindennap jobban és jobban hatalmába ejt. Anélkül, hogy az embert lökdösnék, a lábára lépnek, vagy a motorok gáza fojtogatná, felemelheti arcát, elnézegetheti egy öreg vendégfogadó kapuját, egy épület homlokzatát, vagy egy többszáz éves ház oromzatát. Nappal immár mi sem gátol abban, hogy megálljak a Szajna partján, mely megszűnt autóversenypálya lenni s egy nagy folyó szelíd partja lett s elgyönyörködjem azokon az akvarelleken melyeket a tűnő órák rögtönöznek, vagy eltörölnek egy tékozló tehetség mesteri kezével a hullámok tükrére vagy a kövek szürke vásznára... és éjjel, midőn a sötétség és a hold még sohasem látott szépségű rézmetszeteket vés, de csak addig, míg a lámpák megint ki nem gyúlnak...

— Itt születtem ebben a városban, de még sohasem láttam ilyen szépet, mint ebben az esztendőben. Most mennyire más, mint tündöklő ifjúságom napjaiban volt, nemesebbnek, meghatóbbnak tetszik. Az a gondolat, hogy mindez a szépség, melyet emberek és évszázadok közös munkája hozott létre és amely csodálatos módon fennmaradt, még mindig veszedelemben van s nem tudni, melyik órában szakad reá a kegyetlen végzet, arra késztet, hogy még csak jobban szeressem. Sokkal gyöngédebb nyugtalansággal nézem, mint a szerelmes arcát, melyen reszketnének felfedezni egy titkos betegség halovány jegyét, az élettől kapott halálos seb nyomát... Azonban a fiatal hölgy észrevett. Néhány szót szólt halkán barátjának és lassan továbbmentek. A lenyugvó nap piros fénye végignyújtózott a Champs-Élysées-n. Marly Lovaitól egészen a Diadalkapúig az ut, melyet győzelmi menetek számára alkottak, elhagyatott, üres volt.

## FUTURA

GABONA FOOSZTALY.

Vásárol búzát, rozst, ár- és takarmányárpat, kukoricát, zabot, kölest és hajdinát.

OLAJOSMAG-OSZTALY.

Vásárolja az összes olajos magvakat, szerződéses alapon a legnagyobb kedvezményrel szervezi az olajos magvak termelését.

GYAPJU OSZTALY.

Az ország termelésének begyűjtését és elosztását végzi és az országos gyapjúárveréseket rendezi.

MAG-OSZTALY.

Takarmánymagvakat, hűveléseket, lúmagvakat vásárol és elad. Fenti maglételesekre előnyös termelési szerződéseket köt.

MAGTERMELESI OSZTALY.

Édescsillaglúrt, fajtörök, fajtörök, konyhakerti és virágmagvak szerződéses alapon való termelésével foglalkozik.

RAKTAR ÉS SZARITÓÜZEMEK.

OSZTALYA.

Vetőmagtisztítás, gabona, tengeri és olajosmagvak szárítása.

Szegedi kirendeltség:  
**Széchenyi-tér 12.**  
(Uj Népbank-ház)

Telefon: 33—77. és 33—78.